

Arm (in de) stad: Medico-sociale uitdagingen voor het OCMW

door H.B. COOLS

Ereburgemeester en voorzitter van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn van Antwerpen

*"La vraie générosité envers l'avenir
consiste à tout donner au présent"*

A. Camus

Inleiding

We stellen er prijs op de OCMW's in beeld te kunnen brengen. Voor zover we kunnen nagaan, zijn ze thans unieke instellingen in Europa. Sedert 8 juli 1996 bestaan ze 20 jaar.

Het zijn evenwel instellingen die, bij wijze van spreken, uit de nacht der tijden gekomen zijn, gegroeid in de steden. In 1525 reeds treffen we in Ieper "een gemeene beurs voor stadsarmen" aan. Bij de decreten van 1796, nu 200 jaar geleden, werden evenwel de openbare burgerlijke besturen ingesteld, die de voorgangers van de OCMW's zijn.

I. Een blik in de terugkijkspiegel

A. Een vluchtig beeld

Het is opvallend hoe sedert het einde van de jaren zeventig opnieuw discussie is over armoede; men spreekt nu bij voorkeur in de geïndustrialiseerde wereld over nieuwe armoede. Deze problematiek heeft de aandacht gevestigd op de grondvesten van de welvaartstaat en op armoede in het verleden.

Uiteraard moeten verscheidene epoques onderscheiden worden, zo werd de armoede in het oude regime niet beschouwd als een economisch probleem, maar als een soort natuurlijk verschijnsel, god's wil. Vandaag heeft men het over strategieën die moeten ontwikkeld worden in de oorlog tegen armoede. Een blik in de terugkijkspiegel, in de mate dus dat uit het verleden lessen kunnen getrokken die heden van betekenis kunnen zijn. Kwantitatief onderzoek heeft uitgewezen dat de Europese steden van de 15de tot diep in de 19de eeuw allemaal met permanente armoede geconfronteerd bleven: een eerste groep, 5 tot 10% van de bevolking, zijn de ouderen, zieken en gehandicapten, een tweede groep, 20 tot 30% van de bevolking, zou ik de "precairen" willen noemen, dezen met zeer lage lonen, toevallig werkend, slachtoffers waren van de minste broodprijsschommelingen. Tenslotte mag je niet vergeten dat hierbij altijd een "poverty background" aanwezig bleef, die slechts op langere termijn kon weggewerkt worden. Zodat we mogen zeggen dat in die jaren soms 50 tot 80% van de gezinnen crisisgevoelig was.

Deze vaststellingen vertonen hoe dan ook een sterk parallellisme met wat we vandaag enerzijds in de derde wereld nog vaststellen en, hoe dan ook, anderzijds enkele trekjes met wat we vandaag terug in de geïndustrialiseerde wereld noteren.

Uit dit zeer vluchtig onderzoek van het vroeg modern Europa, blijken enkele constanten, die ondanks de zeer grote verschillen tussen het oud regime, het Frans

tijdperk, de 19de eeuwse industriële revolutie, de twee wereldoorlogen, de crisissen, het post-industrieel tijdperk en ons techno-tijdperk; er op wijzen dat er steeds mensen geweest zijn die tussen de mazen van het net glipten op onvrijwillige wijze, maar soms ook op vrijwillige wijze en aldus in armoede vervielen. Men is ook zeer vroeg tot het inzicht gekomen dat werk een belangrijke uitkomst kan vormen. Men legde ook verbanden tussen armoedebestrijding en handhaving van de openbare orde (denk aan de huidige veiligheidscontracten die vaak in verband gebracht worden met wat men kansarme buurten en wijken noemt).

B. *Arm in de stad; trappen van vergelijking*

Er zijn vele bepalingen van het begrip "armoede". Laat mij eenvoudig deze nemen die de Verenigde Naties vandaag hanteert, de "poverty line". Het is een eenvoudige bepaling, het wil gewoon zeggen dat je de middelen moet hebben om aan de eenvoudige dingen van en voor het leven te kunnen voldoen. Je kunt je hierbij uiteraard een aantal gradaties indenken, bij wijze van spreken trappen van vergelijking, die ons in de mogelijkheid stellen een aantal evoluties te schetsen: Arm, behoeftig, ellende.

De arme is diegene die nog net kan voldoen aan deze elementaire behoefte van het leven. De behoeftige is reeds in nood met betrekking tot een aantal van deze elementen. Bij ellende zit men gewoon aan de zijkant.

- We zouden kunnen stellen dat vanaf het begin van de vroege Europese moderne tijd tot ongeveer 1850 tussen de 50 en de 80% van de bevolking in één van deze fasen vertoefde.

- Ten onzent tekent zich vervolgens de periode van 1860 tot 1914 af. Dit is een periode van groei, enigszins vergelijkbaar met de jaren zestig van de 20ste eeuw. De stad "ziet" er op dat ogenblik rijk uit, maar er waren toch nog vele armen en behoeftigen. Ellende begint stilaan te verdwijnen.

Vandaag beleven wij een "fin de millénaire"; maar in plaats van het overdreven optimisme van het vorig "fin de siècle", vervallen wij blijkbaar in een overdreven pessimisme. Men stelt vandaag dan ook in allerlei geleerde geschriften het woord "voortgang" in vraag. Hoe dan ook, telkens bij het einde van een eeuw beleven we een "bijzondere" tijd. Een tijd waarvan we niet goed weten of deze naar werkelijke voortgang leidt of naar stagnatie, of naar geweld.

Vergeet we toch nooit dat het overdreven optimisme van de "belle époque" uitmondt in de meest bloedige eeuw die de geschiedenis ooit heeft gekend, m.n. de onze.

Na 1914 leidt het niet de minste twijfel dat de breuklijn tussen de 19de en de 20ste eeuw zich situeert na de eerste wereldoorlog. Het ganse maatschappijbeeld verandert. Het is eigenaardig vast te stellen dat een aantal van de elementen die we dan voor het eerst ontmoeten en zich voordeden in een periode van euforie, van uitgelatenheid, vandaag terug ontmoet worden, maar dan in een sfeer van gelatenheid.

Ik som er enkele op: verval van burgerlijke ethiek, gezinsvervaging, weinig familiegevoel, vrij wild opgroeiende jeugd, schoolmoetheid, erotiek, drugs en een voorkeur voor een soort van "sensatiecultuur".

Gelijkenissen dus met nu, maar ook economische verschillen.

Er zijn ook gelijkenissen tussen die na de eerste wereldoorlogperiode, de Charlestonperiode, en de Golden Sixties. Vergeet wij immers niet dat de zorgeloos-

heid en euforie van de Charlestontijd geleid hebben tot de economische crisis in de jaren dertig, een periode die in feite ondergedompeld werd in een Tweede Wereldoorlog. Wel, onze Golden Sixties met euforische groeimomenten hebben geleid tot de economische breuk van de jaren zeventig, waar wij nog steeds niet onderuitgekomen zijn.

Hoe dan ook, 1914 betekende een absolute breuklijn en meteen ook het begin van het einde van de Europese hegemonie en het begin van de Amerikaanse heerschappij.

Uiteraard is het ongetwijfeld zo dat er sedert 1918 tot nu een onvoorstelbare technologische evolutie plaatsgreep, die zonder enige twijfel ontzettend veel dingen in het bereik van zeer velen heeft gebracht. Doch, de technische vooruitgang, of zoals men vandaag zegt de technologische vooruitgang, leidt zeker niet automatisch tot meer menselijkheid. Dit, is één van de dingen, die we vandaag steeds meer ondervinden.

C. De zeer belangrijke rol van de maatschappelijke zekerheid

Gemeten met de strenge E.G.-armoedenorm, zorgt de maatschappelijke zekerheid ervoor dat 80 tot 85% van anders onzekere gezinnen aan behoefteigheid, aan armoede, ontsnappen.¹ We mogen dus stellen dat de welvaartstaat ten onzent behoorlijk werkt en erin slaagt crisistoestanden in grote mate te voorkomen.

In het zeer belangrijke "Human development report", dat de Verenigde Naties sedert 1990 publiceren, vinden we zelfs dat België in 1996 is opgeklommen van de 16de plaats in 1992 tot de 12de plaats van de 174 landen (waaronder 57 tot de hoog ontwikkelde behoren).

We leren hieruit dat armoede een betrekkelijk begrip is. Dit begrip moet steeds gesitueerd worden binnen de context of de maatschappij waarbinnen het gemeten wordt.

Armoede is bij ons moeilijk vergelijkbaar met de situaties van de derde wereld, waar men inderdaad, naast armoede, nog behoefteigheid en ellende blijft optekenen.

Het is bovendien noterenswaardig, dat wij er, ondanks "alles", op de wereldranglijst op vooruit gaan. Het is meteen een illustratie van het feit dat wij bij de eerste waren om ons sociaal instrumentarium aan te passen aan op ons afkomende wijzigende economische omstandigheden.

Dacht men immers in 1945 dat de commissies van openbare onderstand spoedig zouden verdwijnen, dan is men al vlug tot het inzicht gekomen dat in het begin van de jaren zeventig in plaats van te verdwijnen, deze instellingen geroepen zouden zijn om zich om te vormen en aan te passen aan nieuwe eisen (wet van 8.7.1976). Zo ook waren wij bij de eersten om in Europa (1973) een wet op het bestaansminimum te stemmen. Dit, om erop te wijzen dat we er nooit mogen vanuit gaan dat er permanente groei en welvaartstijging zullen zijn, maar integendeel periodes van stagnaties en breuklijnen, die moeilijk herstelbaar zijn. We denken aan deze van 1914, maar alles wijst erop dat 1974 ook een belangrijke breuk in het maatschappelijk proces betekent.

1 M. DESPONTIN M. JEGERS, *De sociale zekerheid verzekerd?* Brussel, 1995, 684 p.

Voorspellers zijn vandaag dan ook voorzichtiger geworden dan in de jaren zestig. Paul Kennedy heeft het nu nog maar over "preparing for the 21st century".²

In feite is het een aansporing tot reflectie over de gevolgen van de mundialisatie van de economie. De sociale actie zal hiervan, wat ons betreft, een absoluut corollarium moeten worden. Want de uitdagingen van de 21ste eeuw zijn niet alleen technocratisch, ze zijn ook, om het met zo'n breed uit te drukken, cultureel.

We ronden de "Blik in de terugkijkspiegel" af met een aantal gekwantificeerde gegevens. Zij vormen een overgang en een inleiding tot het tweede hoofdstukje, "Zicht op bestaansonzekerheid".

D. Steunenieters en werklozen. Een overzicht

We hebben getracht twee homogene reeksen samen te stellen. Een eerste heeft betrekking op het aantal financieel gesteunden door het OCMW (en voorgangers) in Antwerpen in verhouding tot de Antwerpse bevolking. Een tweede reeks heeft betrekking op de mannelijke volledig werklozen in het rijk in verhouding tot de mannelijke bevolking van het rijk.

Tabel I

Financieel gesteunden door het OCMW in verhouding tot de bevolking in Antwerpen³

	Bevolking Antwerpen	Financieel gesteunden	Verhouding
1836	78.000	1.274	1,63
1856	98.291	1.634	1,66
1865	116.661	1.590	1,30
1876	150.650	1.339	0,88
1926	300.175	3.487	1,16
1934	277.929	6.734	2,42
1964	247.156	4.892	1,97
1970	224.543	4.589	2,-
1975	209.700	6.978	3,33
1985	183.823	5.194	2,82
1988	179.826	6.640	3,69
1994	171.495	8.838	5,15
1995	170.641	8.906	5,22

Bronnen: *Dienst Bevolking van de stad Antwerpen en Bureel van Weldadigheid, COO en OCMW.*

2 P. KENNEDY, *Preparing for the 21st Century*. New York, 1994.

3. Het betreft cijfers die betrekking hebben op het Antwerpen voor de fusie en sedert 1985 op het district Antwerpen van de huidige stad Antwerpen.

Deze tabellen geven een schets van het economisch verloop in dit land sedert het einde van de Eerste Wereldoorlog en tevens ook een idee van hoe in Antwerpen armoede evolueerde. Een merkwaardige vaststelling is wel dat 1995, zowel wat de werkloosheid in het land betreft als de steungenieters in Antwerpen, de hoogste verhouding wordt opgetekend. 4,53% van de rijksmannelijke bevolking is volledig werkloos en 5,22% van de Antwerpse bevolking geniet financiële steun.

Tabel II

Mannelijke volledig werklozen in verhouding tot de mannelijke bevolking van het Rijk

	mannelijke bevolking (in milj.)	voll. werkloze mannen (in duizend)	Verhouding
1921	3.6	39.9	1.10%
1934	4,-	170.2	4.25%
1948	4.2	64.8	1.54%
1964	4.6	35.2	0.76%
1975	4.8	85.2	1.80%
1987	4.8	180.0	3.75%
1991	4.9	151.0	3.08%
1994	4.9	218.4	4.46%
1995	4.9	221.7	4.53%

Bronnen: *NIS en Rijksdienst voor Arbeidsbemiddeling, Werkloosheid en opvolgers.*

Duidelijk ook is dat deze periode slechts vergelijkbaar is met deze van de jaren dertig, m.n. 1934, het piekjaar uit de economische crisistijd, waar eveneens 4,25% van de mannelijke bevolking werkloos was en 2,42% steun genoot in Antwerpen.

We treffen dus drie bijzondere jaren aan: 1964, het absolute economische topjaar, 1974, uitgerekend tien jaar later, de breuklijn, en 1995, het jaar met een absoluut record (hopelijk) werkloosheid en steungeniëting.⁴

II. Een zicht op bestaansonzekerheid

A. Een brede kijk op het maatschappelijk gebeuren

Het laat niet de minste twijfel dat de "oliecrisis" een enorme trendbreuk heeft veroorzaakt, met op het eerste zicht een onomkeerbare evolutie met betrekking

⁴ Het zou uiteraard interessant zijn deze dingen in meer detail te kunnen ontleden, maar statistisch materiaal ontbreekt. Deze reeksen samenstellen heeft reeds enige opzoe-king gevergd.

tot de werkgelegenheid. We zijn dan ook geneigd het te hebben over "de maatschappij zonder werk". Uit de voorgaande tabellen blijkt toch overduidelijk dat, indien meer dan 5% van de Antwerpse bevolking (het district Antwerpen, de oude stad dus) financiële steun geniet en indien anderzijds 4,5% van de mannelijke bevolking volledig werkloos is, dit in deze eeuw nooit eerder voorgekomen vaststellingen zijn.

Ze zijn wellicht minder zichtbaar nu dan in het verleden, omdat wij, zoals hoger gezegd, het geluk hebben een zeer behoorlijk functionerende sociale zekerheid te hebben. Maar noch de sociale zekerheid, noch het OCMW, zijn ooit bedoeld geweest om zulke uitdagingen aan te kunnen. Lang voordat Herman Kahn zijn "Jaar 2000" schreef, had Hannah Arendt⁵ begrepen dat: "werk, economisch gesproken, steeds minder belangrijk zal worden. Werk zal hoofdzakelijk een cultureel, een sociaal probleem worden". Welnu, daar zijn we ongeveer toe gekomen. Met alle gevolgen vandien. Het doel van de volledige tewerkstelling uit de jaren zestig is onbereikbaar geworden! Maatschappelijke zekerheid wordt bestaansonzekerheid, gewaarborgd inkomen wordt levensminimum. De vraag die we ons dan ook moeten stellen is, is die onzekerheid verzekerd? En dit leidt tot wat we de "nieuwe angst" noemen.

B. De stedelijke pathologieën

Laten we enkele gegevens bij wijze van voorbeeld inzoomen op de Antwerpse situatie. Deze stad kan staan voor wat in de meeste steden vandaag in Europa voorkomt. Alhoewel, we moeten toegeven dat in Antwerpen een aantal van deze situaties aanleiding zijn geweest tot een sterkere politieke radicalisering dan elders. Het is hier dat ik de titel "arm in de stad" wil verduidelijken. Hiermee geven we een drievoudige betekenis aan het begrip arm.

Er is uiteraard het begrip zoals we het tot dusver gehanteerd hebben: het aantal armen in de stad.

Doch, we wensen het ook te hebben over arm Antwerpen, dit is een ander begrip. Het openbaar bestuur is arm, zit onder de schuldenlast. De Antwerpse bevolking als dusdanig wordt verhoudingsgewijze armer in de mate dat de meer welvarenden de stad blijven verlaten voor de omliggende groene oorden. Er is aldus alsmar meer verzwakking van het draagvlak.

In de mate dat de stad ook nog belaagd wordt, betutteld, vernederd, mogen wij het ook hebben over arme stad in de figuurlijk zin, m.a.w. een te beklagen plek. Het is moeilijk deze drie bepalingen van arm naast elkaar te behandelen, in vele gevallen zijn ze door elkaar geweven.

In cijfers uitgedrukt, kunnen we stellen dat in Antwerpen-stad 60% van de gesteunden uit de hele provincie Antwerpen aanklopt, 81,5% uit het arrondissement.⁶

Een tabel, die welsprekender is dan vele boekdelen. Niet alleen verliest de stad Antwerpen inwoners, liefst haast 17.000 in de afgelopen zeven jaar, maar ook nog eens haast 9.000 arbeidsplaatsen, m.a.w. de uittocht is dubbel: economisch en demografisch; daar tegenover staat dat de werkgelegenheid haast met 14.000 is toegenomen in de onmiddellijke omgeving van de stad, en er een uittocht ge-

5 H. ARENDT, *The Human Condition*. New York, 1958, 385 p.

6 85,5% in Gent, 64% in Charleroi, 60% in Luik, 58% in Leuven, Mons en Mechelen.

Tabel III

Bevolking en tewerkstelling in de stad Antwerpen
en in het arrondissement Antwerpen

	Stad Antwerpen		Arrondissement Antwerpen minus de stad Antwerpen		Arrondissement Antwerpen (totaal)	
	Tewerkstelling	Bevolking	Tewerkstelling	Bevolking	Tewerkstelling	Bevolking
1988	244.397	473.022	98.147	447.908	342.544	920.930
1990	247.435	467.875	107.537	458.052	354.972	925.927
1993	242.456	462.880	110.129	470.933	352.585	933.813
1994	235.184	459.072	111.005	474.316	346.189	933.388
1995	235.431	456.318	111.960	477.139	347.391	933.457
	- 8.966	- 16.704	+ 13.813	+ 29.231	+ 4.847	+ 12.527

Bronnen: *Dienst bevolking van de stad Antwerpen en R.S.Z.*

weest is naar dit gebied van nagenoeg 30.000 inwoners. Dit is een illustratie van uitersten m.b.t. de stedelijke problematiek.

Het is voor de hand liggend dat bij zulke situaties er steeds meer stemmen opgaan om de stad te beschouwen in een ruimer verband. Suburbane solidariteit moet er komen, zeker in deze moeilijke economische tijden!

Het gevolg van dit alles is immers dat het aantal langdurig werklozen, steuntrekkers, tweede en derde generatie buitenlanders in de stad verhoudingsgewijze, veel veel hoger liggen dan in de omliggende gemeenten.

Resumerend kan gesteld worden dat de stad bedreigd wordt van binnenin en van buitenaf. Voegen we er aan toe dat hier te lande de lokale fiscaliteit eveneens in het nadeel van de steden speelt.

Het was bekend uit vroegere tijden dat een plotse grote aanwezigheid van vreemdelingen "aanleiding zou kunnen zijn tot xenofobie". Men had echter niet durven voorzien dat dit in zulke mate het geval zou zijn in een stad zoals Antwerpen. Dit gaf op zijn beurt aanleiding tot radicaal politiek stembedrag.

In de derde wereld gaan de steden gebukt onder een gigantische toevloed van bevolking, in de Westerse geïndustrialiseerde wereld verpauperen zij door abandon van de meer welvarende bevolking. In de mate dat dit ook gepaard gaat met uittocht van werkgelegenheid, krijgen we in werkelijkheid desurbanisatie.

Dit is een sterk pleidooi om zo spoedig mogelijk tot een stadsgewest te komen. Slechts op die wijze zullen er meer billijkheid, meer evenwicht, meer mogelijkheden zijn om terug groeipooleffecten te sorteren.

Vele pathologieën dus. De belangrijkste kwaal is echter de economische stagnatie, gesitueerd tegen de achtergrond van de mundialisatie van de economie.

C. *Steuntrekkers, een teken van armoede*

We stellen vast dat het aantal financieel gesteunden door het OCMW van Antwerpen van 1983 tot 1995 zonder meer verdubbeld is. De stijging was voortdu-

Tabel IV

OCMW in Antwerpen: Financiële steuntrekkers

	Financieel steuntrekkenden		waarvan Bestaansmini- mumtrekkers	
1983	7.021	100	5.240	100
1984	8.367	119	5.590	106
1985	8.657	123	5.987	114
1986	8.743	124	5.998	114
1987	8.917	127	6.920	132
1988	11.068	157	7.042	134
1989	11.409	162	7.098	135
1990	11.054	157	6.806	129
1991	10.615	151	6.802	129
1992	11.683	166	6.944	132
1993	14.214	202	7.655	146
1994	14.484	206	8.547	163
1995	14.654	208	9.255	176

Bron: OCMW-Antwerpen

rend. Belangrijke acceleratiefasen waren tussen 1987 en 1988, en meer bepaald tussen 1992 en 1993. Een gelijkaardige evolutie, maar minder uitgesproken deed zich voor met betrekking tot de bestaansminimumtrekkende populatie. Deze steeg met 76%. Dit wil zeggen dat de maatschappelijke zekerheid, alhoewel een successtory, er niet verder in slaagt om de gevolgen van de economische crisis op te vangen. Vandaag verkeren wij in een situatie waar slechts 57% van de actieven een betaalde baan hebben (dit zijn er nog 81% in Zweden, 78% in Noorwegen, 64% in Duitsland, 69% in Groot-Brittannië, 59% in Frankrijk en Nederland). In België is de situatie nu zo dat voor 100 tewerkgestelden er 96 van vervangingsinkomens leven, 55% gepensioneerd, 35% steun- of werkloosheidsuitkeringsgerechtigden en 6% invaliden zijn.

Er is geen correctie gekomen op de technologische vooruitgang en er is dus massale uitsluiting van laaggeschoolden.

Hier brengt herverdeling van arbeid zeker geen oplossing want er valt niets meer te verdelen! De maatschappelijke zekerheid kan dus geen veralgemeende inkomensbescherming bieden en ze verzorgt uiteraard ook geen maatschappelijke integratie. Zo komen er steeds meer mensen terecht bij wat we het laatste opvangnet noemen: het OCMW.

D. Het opvangnet

Uit wat voorafging heeft u begrepen dat de economische en internationale evolutie het OCMW dus voor een verantwoordelijkheid geplaatst heeft waarvoor deze instelling in 1976 allerminst bedoeld was.

Voegen we er aan toe dat in het begin van de jaren negentig het OCMW ook nog geconfronteerd werd met de opvang van een groot aantal politieke vluchtelingen, meer bepaald vanuit ex-Joegoslavië.

Mogen we stellen dat eind van de jaren zestig en begin van de jaren zeventig bij het OCMW de nadruk lag op de verzorging van de ouderen en op de vernieuwing van het hospitaalwezen, dan zijn de middelen heden bijna 50/50% verdeeld over de bejaardenzorg en sociale bijstand. Dit betekent dat de middelen moesten verruimd worden. Weliswaar is het zo dat het bestaansminimum voor nagevoeg 65% door de Federale overheid terugbetaald wordt en de vergoedingen voor de erkende politieke vluchtelingen voor 100%. Maar het is evident dat het OCMW dat, krachtens de wet, het verschil bij het gemeentebestuur mag indienen, steeds meer aanspraak heeft moeten maken op de bijpas van het gemeentebestuur.

U kunt zich voorstellen dat dit bij deze voogd niet op gelach en gejuich onthaald wordt.

Het is duidelijk dat het cliëntensysteem van het OCMW sterk beïnvloed is geweest door het aantal asielzoekers, hierdoor was m.n. het mannelijk overwicht nogal duidelijk. Nu dat het aantal asielzoekers vermindert, komt er terug een tegenovergestelde beweging op gang. Het aantal zeer jonge leeftijdscategorieën is enigszins minder toegenomen. In 1995 telden we 7.635 mannen en 7.225 vrouwen in het cliëntensysteem van de financieel gesteunden, 20% was beneden de 25 jaar. Het overwicht ligt bij de mensen tussen de 26 en 45 jaar. 60% zijn alleenstaanden, slechts 11% vormen een gehuwd gezin. Een steeds groter wordende groep vormen de alleenstaande vrouwen met kind. Deze bedroeg vorig jaar 12%, dit jaar reeds 13%. De groep alleenstaande vrouwen, ongehuwd met kinderlast, valt op; het is overigens relevant er op te wijzen dat 18% van alle alleenstaande vrouwen met kinderlast in Antwerpen door het OCMW gesteund worden (m.n. 1.833 op 9.855). Zie volgende tabel.

Tabel V

Alleenstaande vrouwen met kinderen bij het OCMW Antwerpen

Burgerlijke stand	1991	1992	1993	1994	1995
ongehuwd	255	295	353	379	414
weduwschap	48	62	74	82	87
wett. gescheiden	337	356	357	378	420
feit. gescheiden	645	707	751	854	901
gesch. van tafel	1	1	1	3	5
onbekend	4	11	5	9	6
Totaal	1.290	1.432	1.541	1.705	1.833

70% van de gesteunden zijn Belg, 30% zijn buitenlanders⁷, zeer weinigen genoten een behoorlijke vorming. 60% treffen we aan in het district Antwerpen, m.a.w. in de oude stad Antwerpen, daar waar die slechts 37% van de bevolking vertegenwoordigt. Te noteren valt tevens het feit dat gesteunden vrij lang in het OCMW-stelsel blijven, 52% meer dan 1 jaar, 6% reeds meer dan 8 jaar.

Uiteraard ontmoeten we ook mensen met de "nieuwe kwalen", de verslaafden, het percentage loopt nu ongeveer op tot 3%. We treffen daklozen aan. Deze vormen een bijzondere categorie van mensen; wij ramen ze op een kleine duizend.⁸

Een deel van het OCMW-cliënteel bestaat uit een groep mensen, die wellicht steeds bij een instelling zoals de onze zullen aankloppen. Cijfers uit het verleden tonen dit aan. We zouden die ongeveer op een 2% van de bevolking van de oude stad kunnen ramen. Dit betekent dat het supplementaire publiek dat er sedert de afgelopen 5 jaar bijkwam, nagenoeg 3% van de bevolking bedraagt (cfr Tabel I). Deze worden voornamelijk gevormd door jonge mensen, die geen volledig leerplan afgewerkt hebben, bijgevolg niet voor werkloosheidsuitkering als schoolverlaters in aanmerking komen, nagenoeg geen enkele vorming hebben en soms op een avontuurlijk bestaan aangewezen zijn.⁹ Voor deze mensen hebben wij het instrument dat "integratiecontract" heet. Wij kunnen proberen sociaal tewerk te stellen, trachten zo nodig mensen te begeleiden, ze enige vaardigheid bij te brengen en dan hopen dat ze zich in het maatschappelijk proces kunnen waarmaken via de dienst voor arbeidsbemiddeling of ze aan te sporen zich verder te bekwamen en te scholen. Steeds meer ook proberen wij jongeren een kans te geven om nog verder te studeren, in de mate dat zij ook een inspanning doen om 's avonds en gedurende de weekends werk te zoeken.

Wij ontmoeten ook in steeds grotere getallen de voornamelijk mannelijke populatie die het op een zelfstandige manier geprobeerd heeft, maar door overkredietering in grote financiële moeilijkheden terecht gekomen zijn. Deze mensen proberen terug in de maatschappij te integreren is een zeer moeilijke klus.

We mogen stellen dat wij nu op jaarbasis ongeveer 225 mensen sociaal tewerkstellen. Het stelsel wil echter dat deze mensen, indien zij een voldoende aantal uren gewerkt hebben, terug in de werkloosheid moeten. Dit is uiteraard geen

7 De belangrijkste nationaliteiten zijn Joegoslavië (982), Marokko (882), Zaïre (358), Turkije (324) en 426 UNO-vluchtelingen. Verder noteren wij ook nog 173 Nederlanders, 138 Fransen, 97 Portugezen.

	Erkende vlucht.	Asielz. Ontheem	Totaal
set. 1992	250	1.698	1.948
1993	319	4.352	4.671
1994	548	3.540	4.088
1995	867	2.677	3.544
1996	1.007	1.705	2.712

8 Het aantal daklozen zou in Duitsland 12,8% zijn, in Denemarken 0,6%, in Frankrijk 11%, in het Verenigd Koninkrijk 12%, in Nederland en in België zou dit 2% zijn.

Op 462 getelden in maart 1996, waren 418 gesteunden. 113 hadden psychische problemen, 109 hadden relatieproblemen, 102 hadden budget/beheerproblemen, 75 vertoonden zwerfgedrag, 67 hadden drugproblemen, 53 hadden alcoholproblemen, of verschillende van deze problemen gecombineerd.

9 De toename van deze groep is mede toe te schrijven aan het feit dat de meerderjarigheid op 18 jaar werd gebracht.

perfect instrument, het klinkt zelfs een beetje pervers: "werken om in de werkloosheid te komen"! Hier moet ongetwijfeld geprobeerd worden bij te schaven.

¹⁰

Het OCMW is gaandeweg ook steeds meer een belangrijke schakel in de huisvestingsketen geworden. Wij stellen vast dat we, naast onze traditionele opvang van de bejaarden, naar nieuwere vormen van huisvesting moeten zoeken; laten we ze de bijzondere vormen noemen.¹¹

Deze nieuwe vormen van huisvesting slaan niet alleen op de serviceflats voor dezen die ouder dan 75 zijn. Ook voor dezen die wat jonger zijn en graag in een zulke omgeving leven, zijn er de flats voor de boven de 60-jarigen.

Maar er zijn ook dezen die het meest verstoken van inkomen zijn, ons cliënteel m.n. Daarvoor worden sociale woningen die zeer laagdrempelig zijn, gebouwd. Voor deze hebben wij een heel programma opgezet. We hebben ook gemeend terug te moeten overgaan tot het pensionwonen, met dito sociaal restaurant. Zo zullen er nog meer moeten komen. Ook een aantal gemeubelde kamers en studio's zijn voorzien. Hiervoor huurt het OCMW een aantal woningen van de maatschappijen voor volkshuisvesting, bemeubelt ze en verhuurt ze door aan onze cliënten. Tenslotte hebben wij besloten zo spoedig mogelijk een sociaal hotel of "nocturne" in te richten, met dito eetmogelijkheid. Op die wijze hoopt het OCMW zijn volledige taak waargenomen te hebben in de eerstelijns crisisopvang.

Het is ook bekend dat de huishuur in de sociale sector vrij hoog kan oplopen. Vandaar dat het OCMW in zijn verzorgingspakket ook huishuur- en verwarmings-toelagen heeft.

Het OCMW gaat dus niet alleen over tot het verstrekken van geld, het zogenaamde bestaansminimum en levensminimum¹², maar kan hiernaast een heel areaal van tegemoetkomingen aanbieden.¹³

Ik wees er al op, in precariteit leven heeft ook gevolgen voor de gezondheid. Er zijn dezen die niet bij machte zijn om geneeskundige verzorging te betalen. Het is dan ook aangewezen dit bijzonder aspect van de OCMW-tegemoetkoming even van nabij te bekijken.

10 De meest voorkomende redenen tot steunaanvraag bij het OCMW welke uit een dossieronderzoek bleken, zijn: bijpassing bij werkloosheid, loon en pensioen, schorsing RVA, studies niet afgemaakt, dakloosheid/onthaalhuis: zowel bij mannen als vrouwen; jongeren van thuis weggelopen, in homes, pleeggezin: mannen en vrouwen gescheiden alleenstaand, ingevolge echtelijke ruzie: bij vrouwen alcoholisme, werkonbekwaam, na faillissement, na gevangenis, pol.vluchteling: bij mannen

11 Dit programma hopen wij o.a. te verwezenlijken met de middelen van het zogenaamde nieuwe SIF-programma. Dit is het Sociaal Impulsfonds. Mogelijkheden die geboden worden aan de steden en hun OCMW's door de minister, bevoegd voor de stad.

12 20.505 frank per maand voor alleenstaanden en 27.341 frank voor samenwonenden.

13 De verwarmingstoelage bedraagt 1.200 frank.

De huurtoelage wordt berekend als volgt: 39% van de reële huishuur met een begrenzing tot maximum huurprijzen van 7.000 frank voor een alleenstaande of een (feitelijk) gezin zonder kinderen en 10.000 frank voor een alleenstaande of een gezin met kinderen. Wanneer in de huurprijs verwarming is inbegrepen, worden de verwarmingskosten er vooraf afgetrokken.

Tabel VI

Financiële impact van medische en paramedische verzorging via OCMW-cliënteel

162

BIJSTAND	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Geneesk.zorgen waaronder waarborg geneeskundige verzorging voor bijstand OCMW-cliënteel	49.899.299	64.993.692	75.849.737	79.998.099 (11.959.332)	99.678.291 (13.349.393)	78.726.838 (20.033.175)
Medicatie + prothese	40.742.968	48.280.782	52.450.406	61.118.922	66.746.879	69.712.443
Paramedische verstrekkingen	6.634.562	1.147.968	700.433	802.395	730.447	403.706
Tussenkost dokters	14.968.434	14.609.005	14.800.203	13.120.457	11.471.956	14.951.994
Hospitalisaties verplegingsk. behoeftigen zonder onderst-andsdomicilie	-	-	-	95.070.076	154.369.284	122.978.796
Totaal	-	-	-	250.109.949	332.996.857	286.773.777
Aanbetaling bijdragen mutua-liteit	-	-	-	43.368.810	54.919.950	54.654.929
Totaal	-	-	-	293.478.759	387.916.807	341.428.706

Bron: OCMW

RES PUBLICA

We zouden dit de medico-uitdagingen van het OCMW kunnen noemen. Uiteraard heeft dit niet alleen betrekking op de bijgestane populatie, maar eveneens op de residenten in onze instellingen. We mogen dus stellen dat in de afgelopen drie jaar de gemeenschap, dit is het OCMW en de federale overheid samen, nagenoeg voor 300 miljoen per jaar geneeskundige zorgen in de meest brede zin van het woord hebben verstrekt. Voegt men daar even aan toe dat het OCMW ook nog jaarlijks nagenoeg 50 miljoen bijpast als toelage voor aanbesteding van een mutualiteit, dan bereikt men ongeveer de 400 miljoen.

Een ander item waar we even aandacht voor vragen betreft de benaarding.

Het betalingsgedrag van de patiënten blijft verslechteren. In de meer sociale ziekenhuizen Stuivenberg, Sint-Elisabeth en A.K.A. wordt thans nog maar 45% van het facturatiebedrag binnen de normale betalingstermijn betaald.

We kunnen dus gerust stellen dat het recht op geneeskundige verzorging dankzij het OCMW verzekerd is.

Er zijn de items die wellicht niet spectaculair becijferen, maar die ook een betekenis hebben. We denken aan rechtshulp, aan schuldbeheer.

Ook voedselpakketten, kleding, transportkosten, en allerlei uitgaven in natura vormen een belangrijk element van het sociaal beleid van het OCMW.

Een belangrijke uitdaging vormt ook nog het verslaafde cliënteel. We denken dat de verslaving één van de belangrijkste op ons afkomende kwalen vormt. Hier moeten gedurfde initiatieven genomen worden.¹⁴

III. Proberen vooruit te zien

Men kan stellen dat het gemakkelijk of betrekkelijk gemakkelijk is om terug te kijken, een balans op te stellen, maar het is veel moeilijker oplossingen aan te reiken. Ik wees er reeds op, de dingen komen op het OCMW af en wij zijn slechts een bescheiden bestuur op de vierde lijn. Wij voeren het beleid niet, wij moeten opvangen. Desalniettemin is het aangewezen dat een groot OCMW moet proberen na te denken over wat op zich afkomt. Vertrekkend vanuit een aantal waarschijnlijkheden en voornamelijk wenselijkheden, en goed wetend dat er heel wat onbekenden kunnen zijn, kun je proberen de komende jaren voor te bereiden.

A. *Enkele globale politieke en sociale trends bij het einde van de 20ste eeuw*

Wij zagen dat men bij het einde van de 18de eeuw geen statistieken nodig had om de sociale onvrede te beschrijven. Ze was vooral zichtbaar in de steden. Een situatie die hoe dan ook zou leiden tot heel wat onrust en revolutionaire oprispingen. Toch is men erin geslaagd om de snel groeiende bevolking enigszins in andere banen te leiden; we hebben het hier natuurlijk over de Westerse wereld.

De denkende wereld komt vandaag tot het inzicht dat zich een gelijkaardige situatie voordoet maar op een heel andere dimensie. Ook weer vinden we een situatie van overbevolking terug, maar nu dan in de derde wereld. De technologische macht jaagt de productiviteit verder op en de traditionele bedrijvigheid verandert aan een heel snel tempo. Kan de technologie de grote bevolkingsexplosie aan is dan wel de opwerping?

¹⁴ We denken aan Naltrexon behandeling.

De mensen beseffen zulke bewegingen niet steeds, omdat er een geografische ontkoppeling is, die er in de 18de en de 19de eeuw niet was, aangezien op dat ogenblik de krachtproef zich binnen dezelfde Westerse ruimte afspeelde. Bij nader toezien heeft dit alles echter wel gevolgen ten onzent.

Het besluit is dan ook dat over de hele wereld, zowel in de zogenaamde ontwikkelde als in ontwikkeling zijnde wereld, sociale spanningsvelden zullen blijven heersen. Ze kunnen leiden tot tegenwerking van de veranderingsprocessen. De man en de vrouw in de straat voelen echter wel aan dat de maatschappij verandert. Zij voelen zich daar onwennig bij, dit veroorzaakt onvrede die zich vooruitwendigt door a-politisme of radicaal politiek gedrag. Dit is in feite ingegeven door het feit dat de politiek niet onmiddellijk antwoorden kan geven op deze trends en veranderingen. Integendeel, een gemakkelijkspolitiek bestaat er nog al in om "vijanden" aan te wijzen of zachter uitgedrukt "zondebokken" voor een aantal van deze situaties, als daar o.a. zijn: illegale immigratie, migratoire bewegingen, financiële transacties, werkloosheid, verdwijnen van ganse bedrijfstakken zonder dat andere in de plaats treden. Daarnaast brengen gecommercialiseerde media irreële geromanceerde droomparadijzen die afgunst verwekken en de migratoire bewegingen nog verder stimuleren.

Hierdoor komt de tegenstelling tussen wat je "economisch kosmopolitisme" en "micro-politisme" zou kunnen noemen steeds sterker tot uiting.

Doch zulke veranderingen moeten echter op permanente wijze voorbereid worden. Nu ziet het er echter naar uit dat de maatschappij zich maar zeer slecht heeft voorbereid op deze nieuwe uitdagingen. Het ziet er naar uit dat slechts een aantal bedrijven en enkele individuen echt voorbereid zijn op de 21ste eeuw.

De voorwaarden daartoe zijn zeer stringent; deze die voorbereid lijken vertonen immers gemeenschappelijke trekken, hoge spaarquote, investering in nieuwe bedrijfstvormen, nieuwe vormen van bedrijfsinplanting, behoorlijke uitrusting, voornamelijk goede scholing en hooggeschoolde medewerkers, ontwikkeling van producten met hoge toegevoegde waarde en voornamelijk goede design. Er werd ook vastgesteld dat deze landen, gebieden en steden een grote culturele homogeniteit vertonen. Zij zijn tevens grote uitvoerders van duidelijk herkenbare producten.

De politieke macht kan echter wel een actief voorbereidend beleid voeren ten overstaan van de zich snel wijzigende economische voorwaarden. Voorbeelden zijn hier zonder meer Korea, Singapore, Japan. Daartoe zijn enkele noodwendigheden aangewezen: onproductief begrotingsdeficit vermijden, verheffing van het onderwijsniveau, herscholing tot een algemene verhoogde hogere scholing bereikt wordt, een "businesscultuur" voorkomen op "Wallstreet-niveau", m.a.w. op kortzichtige termijn, aanmoediging van onderzoek en universitaire ontwikkeling. In feite vergt de voorbereiding op de toekomst wat je zou kunnen noemen een algemene re-educatie. Dit veronderstelt het bijbrengen van een op vooruitgang gestoelde ethiek, leergierigheid en van inzet voor de rechten van de toekomstige generaties. Het betekent zich afzetten uiteraard tegen iedere vorm van fundamentalisme, xenofobie en louter consumptiegedrag.

Algemene, politieke en sociale trends bij het einde van deze eeuw wijzen dus op een schijnbaar verschil tussen de ontwikkelde en in ontwikkeling zijnde wereld. Nader toezien wijst echter uit dat integendeel wisselwerkingen en beïnvloeding steeds sterker zullen zijn. Dit moet ons aansporen tot voorbereiding op de toekomst. Deze toekomst is echter reeds begonnen en veruitwendigt zich voor-

namelijk door wat wij economisch kosmopolitisme hebben genoemd en de al te zwakke "micropolitieke" beantwoording ervan.

Voorbereiding van de toekomst betekent dus in veel gevallen herdenken en heruitrusten van de ons toevertrouwde omgeving. Gevaar van politieke instabiliteit is hierbij niet denkbeeldig.

Wij hoeven de toekomst niet zozeer in termen van sterke groei te zien maar van wat je zou kunnen noemen ondersteunende groei, in termen van evenwichtsherstel, versteviging van het stedelijk draagvlak en van een krachtig sociaal intergerend beleid.

Het laat dus niet de minste twijfel dat, indien deze trends zich zouden doorzetten, de uitdagingen voor het OCMW groot blijven, zowel op het sociale als het medisch-sociale vlak; vergeten we daarbij niet dat ook het eerste kwart van de 21ste eeuw ons zal confronteren met de gevolgen van de tweede grijze golf.

De vraag is dan ook hoe we deze uitdagingen tegemoet gaan?

B. *Profylaxisch optreden*

Eén van de doelstellingen van het OCMW is de preventieve geneeskunde.

We zijn er immers van overtuigd dat onze instellingen op dit vlak een belangrijke rol kunnen spelen. Een ontoereikend levenspeil, onbehoorlijke huisvesting, slechte levensgewoonten leiden immers vaak tot ontbering. Vandaar de noodzaak van de inspanningen die we wensen te leveren op het stuk van vroegtijdige opsporingen.

We denken dat dit echter niet alleen noodzakelijk is op het stuk van de preventieve geneeskunde. Het woordje socio moet aan de preventie-opdracht toegevoegd worden.

Zoals we nu uitgerust zijn, werken we echter hoofdzakelijk in bijstand, met pogingen tot integratie. De middelen ontbreken echter om preventief op te treden.

Dit wil meer bepaald zeggen mogelijkheden hebben om de mensen meer te bezoeken en werkelijk te begeleiden bij het zoeken naar meer aangewezen vormen van huisvesting, familiale omgang en uiteraard integratie in de maatschappij zelf. Het maatschappelijk werk verder uitbouwen dus, derwijze dat we van louter kwantitatieve zorg kunnen overstappen naar maatzorg of hoogwaardige kwalitatieve zorg.

Gekoppeld hieraan is de vroegtijdige opsporing aangewezen. We nemen ons dan ook voor om in de onmiddellijke nabijheid van een aantal van onze sociale centra "preventieve medische centra" te vestigen. Geen vrees, wij willen geen concurrent spelen voor de huisarts! Integendeel, het zou een plek zijn waar een geneesheer in opleiding bijvoorbeeld wekelijks aanwezig is om gewoon advies te verstrekken, door te verwijzen, op een zo laagdrempelig mogelijke wijze een gesprekje te voeren.

C. *Topmodelontwikkeling of een samenhangende aanpak op buurt-niveau*

Nadenken over de toekomst betekent uiteraard nadenken over de stedelijke dimensie. Daarom is het aan de vooravond van het tweede millenium meer dan

ooit aangewezen te reflecteren over de toekomst van de stad, en meer bepaald de stad van de toekomst te bedenken.

Vandaag handelt men echter steeds meer over de stad als een gebied in verval, en dat moedigt de mensen aan om ze nog in grotere getallen te verlaten...

We zagen er de gevolgen van. De stad moet dan ook op permanente wijze aangepakt worden, zowel vanuit een globale visie als wijksgewijs. Het is de wijksgewijze aanpak die het stedelijk weefsel finaal tot zelfregeneratie moet kunnen leiden. Op dit stuk deden wij in de jaren zeventig in Antwerpen enige ervaring op. Zo brachten wij op systematische wijze structuur-en ontwikkelingsplannen voor een aantal wijken in beeld. Gelijktijdig kan men al enkele hoge prioriteiten in onmiddellijke acties omzetten. We zouden dit het veroveren van "bruggehoofden" kunnen noemen. Bijvoorbeeld snel een onderdeel van een buurt aanpakken. Het zijn sociale en stedenbouwkundige ingrepen, die meteen aantonen dat stadsherstel mogelijk is.

Het is hier, bij het veroveren van "bruggehoofden" en het opstellen van wijkontwikkelingsplannen dat wij, als OCMW, vanuit onze maatschappelijke invalshoek, verder innoverend willen werken en een nieuwe werkwijze gestalte willen geven. Wij noemen het de TOP-modelontwikkeling. TOP staat voor totaal ontwikkelingsproject.

Het opzet is hier een samenhangende aanpak van alle verzeerde situaties. Uiteraard gaat het gepaard met het preventieve werk en het bestendig monitoren van de omgeving. We denken aan de verbetering van het woonbestand, van het openbaar domein en aan de aanpak van de bestaansonzekerheid. Het Totaal Ontwikkelingsproject stelt voorop dat een integrale, laagdrempelige, lokale basisvoorziening moet tot stand gebracht worden. Verder denken we aan sociale huisvesting, het gemeubeld wonen, pensionwonen, de crisisopvangmogelijkheden, ook in verband met dakloosheid, inspanningen met betrekking tot de verbetering van het bescheiden privé-eigendom via premiestelsel, een openbare klusjesdienst, eerstelijns welzijnspakketten, het gezondheidscentrum, gekoppeld aan het sociaal centrum, initiatieven tot schoolbevordering en vorming van volwassenen, socio-culturele animatie, spelbevordering en natuurlijk ook opvang van de verslaafden.

Tevens zullen een aantal arbeidscreërende initiatieven moeten getroffen worden en zal de algemene veiligheid moeten bevorderd worden.

Wij durven verhoppen dat we door de TOP-ontwikkeling, binnen de wijken en buurten, de precare situaties onder controle kunnen krijgen. Dit is prevalerend, een coördinerende en operationele taak voor het OCMW, in nauwe samenwerking vanzelfsprekend met het stadsbestuur.

Slotbeschouwingen

We hebben getracht U te begeleiden op een tocht doorheen "bestaansonzekerheid in de stad". We gingen soms ver terug, tot in de 16de eeuw. We hebben tevens een schuchtere poging ondernomen om enigszins vooruit te zien. We hebben enkele constanten inzake armoede ontmoet. We hebben evenwel kunnen vaststellen dat er uiteraard ook zeer grote vooruitgang geboekt is.

Er was armoede, behoeftigheid en ellende tot diep in de 19de eeuw. We moeten vaststellen dat er helaas nog steeds armoede aanwezig is, doch dat er gelukkig geen behoeftigheid en ellende meer bestaan (alvast niet ten onzent). De maat-

schappelijke zekerheid en het OCMW-netwerk voorkomen zulks op vrij efficiënte wijze.

We moeten echter vaststellen dat sedert een aantal jaren armoede terug toeneemt. Men treft opnieuw een "poverty background" aan, duidelijke vormen van generatie-armoede dus.

Er zijn bovendien nieuwe vormen van bestaansonzekerheid gegroeid. Men heeft het vaak over kansarmoede. Deze toestand wekt opnieuw gevoelens van angst op. Blijkbaar is dit één van die constanten uit de sociale geschiedenis. Alles bij mekaar situaties die weinig of niet voorwerp van wetenschappelijk onderzoek zijn. Verwant hiermede is ook een gevoel van nutteloosheid, meer bepaald bij dezen die vroegtijdig uit het arbeidsproces moesten opstappen. Dit alles spoort tot pessimisme aan, dus weinig tot ondernemingszin of creativiteit.

Het werkt gezinsafbrokkeling, vlucht uit de werkelijkheid, xenofobie, a-politisme en ja zelfs radicaal politiek stemgedrag in de hand.

Om deze precaire of onzekere situaties duidelijker in beeld te brengen, graag nog volgende constructies.¹⁵

Hadden we het over volledig werklozen, betrof het in werkelijkheid slechts 52% van dezen die in het stelsel voorkomen. Men ziet dan de 19% vervroegde uitstappers of bruggepensioneerden over het hoofd (meer dan 210.000 mensen in 't land), de gedeeltelijk werklozen, 13%, de tijdelijk vervroegde uitgestaptten, 6,1%, en dezen die in werkprogramma's voorkomen, 9,9%. Alles bij mekaar tellen we in België in werkelijkheid 1.110.000 personen in het werkloosheidsstelsel.

Voegen we er de nagenoeg 75.000 bestaansminimumtrekkers¹⁶ aan toe, dan bereiken we het cijfer van 1.200.000 mensen, of 12% van de bevolking, die vervroegd uitvielen, geen werk hebben of een tijdelijk baantje mogen betrekken.

Op plaatselijk vlak zouden we de bestaansonzekerheid als volgt kunnen illustreren: 25.345 volledige werklozen of nagenoeg 5,55% van de Antwerpse bevolking, 9.255 bestaansminimumtrekkers en 3.422 levensminimumtrekkers of in totaal 12.677 gesteunden of 2,8% van de bevolking.

Telt men beide samen, dan bekomen we 38.022 mensen zonder werk, of 8,33% van de bevolking.

Dit betekent dat nagenoeg 14% van de bevolking op actieve leeftijd in Antwerpen zonder werk is !

¹⁵ Op precariteit wijzen eveneens de hoger vermelde benaardingingen in de ziekenhuizen en de meer dan 10% moeilijk betalenden in de sociale huisvesting. In het afgelopen jaar leefden de nieuwe huurders in de maatschappij Onze Woning voor 72% met een vervangingsinkomen (30% OCMW-steuntrekkenden).

¹⁶ Bestaansminimumtrekkers 1987-1996

	5/87		1/96		87/96	95/96
Vlaanderen	25.719	44.7	27.839	37.3	28%	4%
Wallonië	20.865	42.9	35.417	47.4	70%	9%
Brussel	6.018	12.4	11.525	15.3	91%	11%
TOTAAL	48.602	100	74.781	100	53.8%	7%

Voegen we er de gedeeltelijk werklozen en diegenen die een tijdelijke job vervullen aan toe, dan bekomt men een totaal van 47.428 personen¹⁷ in precaire situaties, of circa 20% van de Antwerpse bevolking op actieve leeftijd.

Dit is een belangrijk signaal.

Het betekent dat "de nieuwe armoede", een hoofdzakelijk stedelijke aangelegenheid is. De druk van de omgeving op de stad is hierbij zeer aanzienlijk. Een druk met een dubbel negatief effect, van binnenin en van buitenaf.

Het belangrijkste antwoord dat hierop gegeven werd, ook reeds in andere tijden in gelijkaardige moeilijke omstandigheden, is: werkverschaffing. Dit wordt evenwel steeds moeilijker, we hadden het immers over "de maatschappij zonder geschoold werk".

Het blijft echter een feit dat er op Europees niveau zal moeten gezocht worden naar antwoorden op de uitdaging van de economische mundialisatie, wellicht zullen andere vormen van maatschappelijk werk gestalte moeten krijgen. Zo kan men denken aan poolvorming van alle precaire vormen van werkverschaffing, die als het ware recht zouden geven op een basisinkomen, dat kan aangevuld worden naargelang men concrete arbeidstaken vervult.

Het OCMW blijft hierbij in zijn viervoudige opdracht, m.n. bijstand, bejaardenonthaal, ziekenzorg en bijzondere huisvesting, meer dan ooit in deze moeilijke tijden een essentieel element van de globale politiek en mag zeker niet herleid worden tot een soort betaalorganisme, zoals dat in vele landen het geval is. Wij moeten trachten waar te maken wat in de organieke wet van 1976 in artikel 1 staat: "Eenieder in de mogelijkheid stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid".

Summary: Poor (in the) city

This account of poverty and deviance during recent times in the city of Antwerp compares situations of the 1930's with present times. Undoubtedly social security prevented, since the end of the war, that many people fell into poverty. Still in the presence of massive unemployment, public relief organisations, such as the O.C.M.W. (Municipal Centre for Health Care and Social Welfare) are more and more confronted with what is called precarity.

About 25% of the Antwerp population is estimated to be living in a precarious situation. After glancing on the near future and warning for a number of social challenges, the article insists very much on preventional politics and coordinated total development projects in the depressed areas.

¹⁷ 20% van de volledige werklozen zijn van vreemde nationaliteit en 30% van de OCMW-gesteunden.